

Nr 47.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1930 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.

I en till riksdagen avlåten, den 19 mars 1930 dagtecknad proposition nr 265, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet förda protokoll över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank och till förordning om ändrad lydelse av §§ 4, 5, 7—9, 14, 17 och 18 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända;

dels ock besluta, att från riksgäldskontoret skola till Sveriges allmänna hypoteksbank såsom dess grundfond, emot det att banken återbär tidigare för nämnda ändamål tillhandahållna obligationer, överlämnas svenska statens fyra och en halv procent obligationer, ouppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 60,000,000 kronor med rätt för banken att enligt bestämmelserna i förordningen angående banken förfoga över obligationerna.

Berörda författningsförslag äro av följande lydelse:

F ö r s l a g

till

Förordning om ändrad lydelse av §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank.

Härigenom förordnas, att §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 angående Sveriges allmänna hypoteksbank skola, §§ 6, 8 och 14 i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 8 saml. 33 häft. (Nr 47.)

§ 4.

Till grundfond för hypoteksbanken överlämnar staten genom riksgäldskontoret ett belopp av sextio miljoner kronor i av staten utgivna obligationer, uppsägbara å innehavarens sida samt förskrivna med fyra och en halv procent årlig ränta; ägande banken över dem förfoga efter ty här nedan sägs.

§ 5.

Ingen, vare sig nu befintlig eller framdeles tillkommande hypoteksförening, eller vilken annan kreditinrättning som helst, än allena den allmänna hypoteksbanken, må utgiva tryckta eller graverade, till innehavaren ställda, på viss årlig avbetalning eller på uppsägning lydande, räntebärande obligationer, i vilka för upplåningen säkerhet i jordegendom på landet utlovas. Sammanlagda beloppet av bankens utelöpande obligationer må icke vid något tillfälle uppgå till mera än tio gånger beloppet av grundfonden.

§ 6.

I den mån — — — — — obligationer.

Hava flera föreningar anmält sig till erhållande av lån och kunna deras lånebehov ej på en gång fullt tillgodoses, må för ändamålet tillgängliga medel mellan de lånsökande föreningarna fördelas i förhållande till sammanlagda beloppet av de utav varje förening godkända låneansökningarna.

§ 8.

Hypoteksbanken äger till hypoteksföreningarna utlämna lån att återbetalas antingen genom viss årlig amortering eller efter viss längre tids förlopp utan fastställd amortering. Lån, som av banken utlämnas, kan, sedan tio år förflutit från lånets utlämnande, av låntagaren uppsägas till inbetalning efter ett år. Kapitalrabatt och övriga kostnader, som banken vid sin upplåning kan hava fått vidkännas, skola vid låns utlämnande till föreningarna av dem gäldas efter den beräkning av dessa omkostnader, som bankens delägare vid varje ordinarie sammankomst skola för tiden till nästa ordinarie sammankomst fastställa; dock äga delägarna å sådan sammankomst besluta, att omförmälda kapitalrabatt och kostnader må kunna gäldas genom årliga avbetalningar under viss tid, ej överstigande tio år från låns utlämnande.

I övrigt — — — — — året.

§ 12.

Alla i hypoteksbanken delägande föreningar äro ansvariga för bankens förbindelser. Där ej nedan annorlunda stadgas, inträder den föreningarna till följd härav åvilande betalningsskyldigheten, i den mån bankens utgifter och förluster ej kunnat täckas med anlåtande av bankens inkomster för året eller dess egna tillgångar, och fördelas, föreningarna emellan, i förhållande till deras delaktighet i banken. Kan förening ej fullgöra sin betalningsskyldighet, svare övriga föreningar efter samma grund för bristen.

Inflyter ej full betalning för lån, som av någon hypoteksförening lämnats å egendom med därå växande skog, och kan föreningen ej helt infria sina förbindelser till banken, äro, om i följd av bankens ställning tillskott från de övriga föreningarna kräves, de föreningar, som utöva skogsbelåning, framför dem, som ej utöva sådan verksamhet, ansvariga för täckande av förlust, som härrör av den omständigheten att lånet beviljats till högre belopp än femtiofem procent av det å egendomen med undantag av skogen fastställda belåningsvärdet. I den mån skogsbelånande förening ej kan fullgöra densamma för sådant fall åvilande betalningsskyldighet, med mindre dess tillgångar nedbringas under det belopp som förefanns den 1 januari 1931, skola övriga skogsbelånande föreningar övertaga samma skyldighet, så vitt det kan ske utan att jämväl deras tillgångar komme att på angivet sätt nedgå.

För täckande av förlust, som uppkommit på sätt i andra stycket sägs, äge banken, så framt eljest dess tillgångar skulle nedgå under det belopp som förefanns den 1 januari 1931, att, innan tillgångarna anlitas, av de skogsbelånande föreningarna erhålla behöfligt tillskott, dock allenast i mån ej föreningarnas tillgångar därigenom komme att på motsvarande sätt nedgå.

§ 13.

Såsom säkerhet för hypoteksbankens förbindelser skola anses och i sådant avseende kunna användas de förskrivningar med åtföljande säkerheter i jord-egendom, dem hypoteksföreningarna för undfångna lån till banken avgivit, bankens alla övriga tillgångar samt grundfonden.

De till grundfonden hörande obligationerna må kunna genom deras försäljning till större eller mindre del efter behov användas i den oförmodade händelse att vid bankens utredning dess förbindelser icke kunna helt infrias genom användande av dess egna tillgångar och de av hypoteksföreningarna avgivna förbindelserna med åtföljande säkerheter i jordegendom. Kan skogsbelånande förening ej helt infria sina förbindelser till banken, må dock till täckande av förlust, som i § 12 andra stycket sägs, grundfonden, innan bankens och övriga skogsbelånande föreningars tillgångar därtill användas, i mån så erfordras, dock högst till ett belopp av trettio miljoner kronor, tagas i anspråk, såframt eljest nämnda tillgångar skulle nedgå under det belopp som förefanns den 1 januari 1931.

De till grundfonden hörande obligationerna må ock begagnas, då i följd av uraktlåten eller fördröjd inbetalning av vad förening för undfångna lån enligt § 10 bör erlægga eller av annan anledning banken saknar egna, för tillfället användbara tillgångar till fullgörande av sina förbindelser. I sådant fall må obligationerna även kunna av banken till större eller mindre del pantsättas; åliggande det banken i varje händelse att om obligationernas användande genast underrätta riksgäldskontoret.

De till grundfonden hörande obligationerna må ej i andra än nu nämnda fall begagnas, och således icke i någon händelse tagas i anspråk till anskaffande av medel för bankens utlåning.

§ 14.

Har av den i § 13 tredje stycket nämnda anledning försäljning ägt rum, vare hypoteksbanken pliktig såväl att, så snart ske kan, åter inköpa ett det försålda motsvarande belopp av samma obligationer som ock att till riksgäldskontoret gottgöra å de försålda obligationerna belöpande ränta, till dess grundfonden på nämnda sätt blivit till sitt ursprungliga belopp återställd.

Kan — — — — — erhålla.

Där — — — — — inlösas.

§ 15.

För den händelse erforderliga medel till det återköp eller den likvid, som i § 14 sägs, ej på annat sätt kunna anskaffas, äge hypoteksbanken från hypoteksföreningarna, i förhållande till deras ansvarighet, infordra behöfligt tillskott; och vare i sådant fall föreningarna pliktiga att genom en efter behovet lämpad, på delägarna i förhållande till deras ansvarighet uttaxerad avgift upptaga det nödiga beloppet.

Om genom försäljning eller pantsättning av de till grundfonden hörande obligationerna för det i § 13 tredje stycket uppgivna ändamål grundfonden vid något tillfälle skulle komma att nedgå med fyra miljoner kronor, må ej banken upptaga nytt lån, förrän grundfonden blivit återställd till sitt ursprungliga belopp. I sådant fall skola bankens delägare, därest icke allmän ordinarie sammankomst, efter vad i § 20 sägs, infaller inom en månad, genast kallas till extra sammankomst för vidtagande av de åtgärder, vartill omständigheterna kunna föranleda.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1931, och skall därvid iakttagas följande:

Så länge obligationer, som av hypoteksbanken utgivits före den 1 januari 1931, äro utelöpande, skall banken tillse, att av den för bankens obligationer ställda säkerheten vid varje tidpunkt ett belopp minst lika stort som bankens skuld i förstnämnda obligationer finnes i in-teckningar av den beskaffenhet, som enligt de före ovannämnda dag gällande grunder fordrats till tryggande av obligationsinnehavarnas rätt.

Skulle vid utredning av bankens tillgångar och skulder full betalning icke inflyta för någon såsom säkerhet för bankens obligationer ställd in-teckning, vars kapitalbelopp överstiger hälften av det beläningsvärde, som å den in-tecknade egendomen med undantag av därå växande skog blivit vid in-teckningslånets beviljande fastställt, vare innehavare av obligation, som av banken utgivits före den 1 januari 1931, icke pliktig att vidkännas annan av nämnda omständighet föranledd förlust än sådan, som skulle hava uppkommit även om in-teckningens kapitalbelopp uppgått till allenast hälften av sagda värde.

Förslag

till

Förordning om ändrad lydelse av §§ 4, 5, 7—9, 14, 17 och 18 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.

Härigenom förordnas, att i förordningen den 16 maj 1890 angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, §§ 4 och 5, vilka förut ändrats genom förordningen den 13 juni 1924 (nr 224), samt §§ 7—9, 14, 17 och 18 skola, § 17 i nedan angivna del, erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Lån å jordegendom må meddelas till högst femtiofem procent av egendomens utav föreningens styrelse fastställda belåningsvärde. På framställning av lånsökanden må, så vitt omständigheterna ej till annat föranleda, i belåningsvärdet inberäknas, förutom jordvärdet, jämväl värdet å växande skog, men ej må åbyggnad eller i övrigt sådant, som kan från egendomen skiljas, tagas i beräkning.

För belåningsvärdets uträkning må särskild värdering (hypoteksvärdering) äga rum. Sådan värdering må kunna verkställas antingen å marken av där till utav styrelsen utsedda personer eller ock med ledning av förefintliga handlingar av styrelsen. I sistnämnda fall må ej tillämpas högre värderingstariffer än sådana, som med minst tio procent understiga vid värdering å marken tillämpade tariffer. Vid belåning av skog skall styrelsen göra sig underrättad om huruvida skogens värde på grund av företagen avverkning eller andra inträffade förhållanden nämnvärt nedgått efter senaste skatttaxeringsverkställande; och må skogen, där så finnes vara fallet, ej belånas utan förutgången värdering å marken.

Har hypoteksvärdering ägt rum, må belåningsvärdet fastställas högst till det därvid uträknade värdet med iakttagande av att, där egendom belånas tillika med växande skog, skogsmarken och skogen icke i något fall må bestämmas till högre belopp än därå vid senaste taxering redovisade värde. Utan hypoteksvärdering må ej belåningsvärdet sättas högre än det för egendomen vid senaste taxering redovisade jordbruksvärdet eller, i det fall att jämväl skog belånas, summan av nämnda värde och det vid taxeringen redovisade skogsvärdet; och stånde till styrelsen att i alla nu nämnda fall, om förhållandena det påkalla, bestämma belåningsvärdet till lägre belopp. Har skog belånats, skall i låneakten finnas angivet huru stor del av egendomslånet grundats å skogens värde.

Att i visst fall lån må meddelas allenast till lägre belopp, än i första stycket sägs, därom stadgas i § 14.

§ 5.

Egendom, som ej är avsedd enbart för skogsdrift, må belånas endast så framt för bedrivande av jordbruk nödiga åbyggnader finnas å egendomen eller, där fråga är om samfällt lån å flera egendomar, å någon av dem.

Vid belåning av växande skog skall länsökanden avgiva förklaring, att rörande rätten att avverka skogen skola gälla de bestämmelser hypoteksföreningens styrelse finner påkallade i och för skogsvärdets vidmakthållande; och må lånet ej utlämnas, innan sådan föreskrift blivit meddelad, som omförmäles i lagen den (nr) om begränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet. Ej må medgivas, att föreskriftens tillämpning upphör före det lånet nedgått till det belopp, som kunnat beviljas även utan skogens belåning.

Vid belåning skall tillses, att såväl för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader som ock skogen, där den belånas, hållas mot brandskada nöjaktigt försäkrade i någon av de med vederbörlig stadfästelse försedda försäkringsanstalter inom riket, vilken styrelsen finner erbjuda full säkerhet.

§ 7.

Å egendomar i en ägares hand må kunna beviljas samfällt lån, därest såsom säkerhet för lånet avlämnas in-teckning, meddelad gemensamt i alla egendomarna.

§ 8.

Övergår egendom, som belånats samfällt med annan, till ny ägare eller styckas belånad egendom, och vilja ägarna till de särskilda fastigheterna var för sig sin andel i det samfällda lånet behålla, må detta vara tillåtet, såvida varje fastighet uppgår till det värde, att särskilt lån kunnat enligt de i denna förordning bestämda grunder ursprungligen därå meddelas.

§ 9.

Lån å egendom må beviljas endast mot första in-teckning för fordran.

§ 14.

Lån utan fastställd amortering, med skyldighet till återbetalning inom viss längre tid, må å egendom meddelas till högst en tredjedel av det utav föreningens styrelse fastställda belåningsvärdet å egendomen med undantag av därå växande skog.

§ 17.

I mån av verkställd amortering vare låntagare hos hypoteksförening berättigad att förfoga över motsvarande andel av den för lånet ställda in-tecknings-säkerheten, antingen, där flera in-teckningar för samma lån avlämnats, genom återbekommande av den bland dessa, som är till förmånsrätten den sista, eller, om endast en in-teckning är avlämnad, genom dödande av visst belopp å den-

samma eller genom uppdelning av inteckningen. Sistnämnda åtgärder verkställas genom styrelsens försorg, men på läntagarens bekostnad.

Vid — — — avgifter.

§ 18.

Delägare i hypoteksförening ansvara, en var i förhållande till sin delaktighet, för föreningens förbindelser, i den mån utgifter och förluster ej kunnat täckas med anlåtande av föreningens inkomster för året eller dess egna tillgångar. Kan delägare ej fullgöra den betalningsskyldighet, som till följd härav åligger honom, svare övriga delägare efter samma grund för bristen. Inflyter ej full betalning för lån, som lämnats å egendom med därå växande skog, vare dock delägare, som ej belånat skog, icke ansvarig för fullgörande av föreningens skyldighet i anledning av förlust, som härrör av den omständigheten att lånet beviljats till högre belopp än femtiofem procent av det å egendomen med undantag av skogen fastställda belåningsvärdet. Till fullgörande av skyldighet, som nu sägs, må tillskott av de skogsbelånande delägarna uttagas, i mån så erfordras till förhindrande av att föreningens tillgångar nedgå under det belopp som förefanns den 1 januari 1931.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1931.

Den primära jordbrukskreditens nuvarande organisation.

Jordbrukets primärkredit handhaves av Sveriges allmänna hypoteksbank och de med denna samhörande hypoteksföreningarna. Banken och föreningarna utgöra tillsammans en organisatorisk enhet. Banken är centralanstalt för de däri såsom delägare ingående föreningarna, vilka utgöra samman slutningar av de hos dem låntagande jordägarna. Institutionens organisation och verksamhet regleras genom två förordningar den 16 maj 1890, en angående Sveriges allmänna hypoteksbank och en angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.

Hypoteksbanken har till uppgift å ena sidan att upptaga de lån, som erfordras för tillhandahållande åt föreningarna av behövliga utlåningsmedel, och å den andra att övervaka föreningarnas verksamhet. Banken är den enda kreditanstalt, som äger utgiva obligationer mot säkerhet i jordegendom på landet. Bankens upplåning sker genom försäljning av sådana obligationer. Av banken upptagna lån skola återbetalas inom viss vid upplåningen bestämd tid antingen genom årliga amorteringar eller efter uppsägning, men banken är under alla förhållanden skyldig förbehålla sig rätt till uppsägning av erhållet lån efter viss tid, högst tio år, från lånets upptagande. I övrigt skola lånevillkoren vara sådana, att de äro förenliga med grunderna för låns utgivande till föreningarnas delägare. Lån till föreningarna skola återbetalas genom årlig amortering eller efter viss längre tids förlopp. Sedan tio år förflutit från dylikt låns ut-

lämnande, kan det av den låntagande föreningen uppsägas till inbetalning efter ett år. Föreningarnas delaktighet i banken och ansvarighet för dess förbindelser bestämmas efter oguldna beloppet av från banken erhållna lån.

Grundfonden utgöres av $3\frac{1}{2}$ % statsobligationer till ett belopp av 30 miljoner kronor, tillhandahållna genom riksgäldskontoret. Såsom säkerhet för bankens förbindelser skola i första hand användas de förskrivningar med åtföljande säkerheter i jordegendom, som föreningarna avgivit för erhållna lån, därefter bankens alla övriga tillgångar och i sista hand grundfonden. Grundfonden är avsedd enbart för nyssnämnda ändamål och får således under inga förhållanden begagnas till anskaffande av medel för bankens utlåningar. Har någon del av grundfonden måst tagas i anspråk, äger banken i och för fondens återställande göra uttaxering å föreningarna i förhållande till deras delaktighet.

Delägare i *hypoteksföreningarna* äro de hos dem låntagande jordägarna. Delägars delaktighet och ansvar för förenings förbindelser bestämmas efter oguldna beloppet av från föreningen erhållet lån. Föreningarna utlämna i allmänhet lån endast mot första in-teckning i vidkommande egendom, och lån få ej beviljas till högre belopp än hälften — för stående lån en tredjedel — av egendomens värde, föreningarna naturligtvis obetaget att efter förhållandena i varje särskilt fall bestämma lånen till lägre belopp.

Till grund för bestämmandet av det värde, i förhållande vartill lån å egendom må beviljas, kan läggas antingen egendomens taxeringsvärde eller ock särskild s. k. hypoteksvärdering. Sådan kan ske antingen å marken av därtill utav föreningens styrelse utsedda personer eller — efter en år 1924 vidtagen författningsändring — av styrelsen utan syn på marken men med ledning av förefintliga handlingar, s. k. styrelsevärdering. Värderingarna verkställas i enlighet med de av de olika föreningarna antagna instruktioner och med ledning av för varje särskild förening uppsatta tariffer, vilka för att bli va gällande skola godkännas av bankens delägare å allmän sammankomst.

Beträffande bestämmandet av en egendoms beläningsvärde är vidare stadgat, att därvid får tas i beräkning endast jordvärdet, men icke åbyggnad, skog eller annat, som kan från egendomen skiljas. Ehuru åbyggnader ej skola tas i beräkning vid värdesättningen, hava emellertid föreningarna upprätthållit fordran på att för jordbrukets bedrivande nödiga sådana böra finnas. Åbyggnaderna skola vara mot brandskada försäkrade i någon med vederbörlig stadfästelse försedd inländsk försäkringsanstalt, som föreningens styrelse finner erbjuda full säkerhet.

För lån, som av förening utlämnas, gälla motsvarande villkor som för föreningens lån hos banken. Sålunda äger låntagare bland annat efter tio år från lånets utlämnande uppsäga det till inbetalning.

Hypoteksföreningarna äro av Kungl. Maj:t stadfästa. Närmare föreskrifter om förvaltningen av deras angelägenheter äro givna i de för de särskilda föreningarna upprättade och av Kungl. Maj:t stadfästa reglementena.

Rörande utvecklingen av hypoteksinstitutionens verksamhet må här nämnas, att banken vid utgången av år 1929 hade obligationer utelöpande till ett belopp

av 390,460,153:33 kronor och att dess fonder — fränsett grundfonden och vissa till ej obetydliga belopp uppgående s. k. dolda reserver — då utgjorde 7,175,220:73 kronor.

Något eget förvärvssyfte har hypoteksinstitutionen ej, utan dess enda ändamål är att bereda det svenska jordbruket tillgång till en billig och av konjunkturväxlingar i penningmarknaden i möjligaste mån oberoende kredit. Av författningarna framgår ock, att lånen skola utlämnas på de för låntagarna mest fördelaktiga villkor i avseende å ränta och annat, som de av institutionen ingångna förbindelserna medgiva. Sålunda utlämnas lånen mot samma ränta som den för obligationerna gällande och på villkor i övrigt lämpade efter kursläget på dessa. För bestridande av administrationskostnaderna hava banken och föreningarna ursprungligen varit uteslutande hänvisade till de förvaltningsbidrag, som de för ändamålet ägt uttaga av sina delägare, men allt efter det ställningen stärkts hava vissa lättnader kunnat göras. Banken har sålunda sedan ett antal år kunnat helt undvara bidrag, medan föreningarna för närvarande uttaga sådant med varierande belopp från $\frac{7}{20}$ till $\frac{1}{20}$ %. Ett par föreningar debitera ej dylikt bidrag för de numera vanligaste lånetyperna. Eljest belöpa sig förvaltningsbidragen till föreningarna för de vanliga lånetyperna i regel till $\frac{1}{10}$ %.

Kredit lämnas i form av långfristiga lån. Den sedan några år mest använda typen amorteringslån är en på 50 års löptid med $4\frac{1}{2}$ % ränta och $\frac{1}{2}$ % amortering. Tages utgående kapitalrabatt i beräkning, hava sådana lån under år 1929 utlämnats mot en effektiv ränta av genomsnittligt ej fullt 4.65 %.

Framställningar om primärkreditens utvidgande.

Frågan om en utvidgning av möjligheterna att utnyttja den primära jordbrukskrediten har sedan rätt länge stått på dagordningen och bland annat upprepade gånger varit föremål för behandling inom riksdagen. Man har huvudsakligen tänkt sig frågan löst efter två linjer, den ena att procentuellt höja belåningsgränsen å egendomsvärdet, den andra att utöka låneunderlaget genom att i nyssnämnda värde inberäkna även växande skog.

I anslutning till ett motionsvis framställt och av bankoutskottet tillstyrkt yrkande anhöll 1927 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t om en allsidig utredning rörande den primära jordbruksfastighetskrediten, även vad anginge den primära skogskrediten, med hänsyn därvid särskilt till dels frågan om höjning av gränsen för nämnda fastighetskredit, dels ock behovet av en ytterligare utveckling av jordbrukshypoteksinstitutionen i syfte att möjliggöra en ökad utlåningsverksamhet, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, till vilka en dylik utredning kunde föranleda.

I anledning av denna skrivelse och enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallades den 28 oktober 1927 inom jordbruksdepartementet särskilda sakkunniga för att verkställa utredning angående den primära jordbruksfastighetskrediten. Efter verkställd utredning avgåvo de sakkunniga den 27 december

1929 *betänkande angående primär jordbruks- och skogskredit* (Statens offentliga utredningar 1929: 36), innefattande förslag till

1) *lag om begränsning för visst fall i avverkning av skog i samband med belåning* jämte en följdförfattning;

2) *förordning om ändrad lydelse av §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank*; och

3) *förordning om ändrad lydelse av §§ 4, 5, 7—9, 14, 17 och 18 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.*

Över betänkandet, som är enhälligt, hava yttranden efter remiss avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, bank- och fondinspektionen, riksbanksfullmäktige, riksgäldsfullmäktige, styrelserna för Sveriges allmänna hypoteksbank och för samtliga lanthypoteksföreningarna, hushållningssällskapens förvaltningsutskott, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund efter hörande av samtliga skogsvårdsstyrelser, svenska bankföreningen, svenska fondhandlareföreningen och Sveriges skogsägareförbund.

Översikt av de sakkunnigas förslag.

Till utvidgande av den primära långtidiga krediten hava de sakkunniga i överensstämmelse med de tidigare framkomna önskemålen föreslagit dels införande av kredit å växande skog och dels en höjning av belåningsgränsen inom hypoteksföreningarna.

Skogskrediten har enligt de sakkunnigas förslag inordnats under hypoteksinstitutionen.

De sakkunniga hava icke ansett lämpligt avgränsa belåningsunderlaget till vissa beståndsåldrar utan funnit principiellt riktigast och mest rationellt att lämna möjlighet öppen att göra skogsmark med all därå växande skog, d. v. s. hela produktionsenheten, till föremål för krediten. För närvarande tillgängliga möjligheter för kreditgivare att förhindra avverkning, som äventyrar säkerheten för lånet, samt skogsvårdslagens bestämmelser hava icke ansetts utgöra tillräcklig garanti för att skogens värde som pant under hela lånetiden bibehålles. För ändamålet har följaktligen föreslagits särskilda åtgärder. Sålunda skulle låntagaren i och för skogsvårdets vidmakthållande förbinda sig att under erforderlig tid beträffande skogens avverkning iakttaga de bestämmelser som i det särskilda fallet funnes erforderliga. Till tryggande av dessa bestämmelsers efterlevnad skulle desamma sanktioneras genom en föreskrift av skogsvårdsstyrelsen, som ock skulle övervaka att densamma iakttoges. Föreskriften, som skulle gälla oberoende av växling i äganderätten till den belånade egendomen, har i sin verkan i stort sett jämförts med föreskrift om avverkning, som meddelats enligt skogsvårdslagen. Sålunda skulle vid överträdelse av meddelad föreskrift det avverkade kunna beslagtagas och ansvar ådömas. För uppsikt över föreskrifts efterlevnad skulle skogsvårdsstyrelsen äga utfä ersättning efter grunder, som styrelsen fastställde. — Till

ytterligare säkerhet för vidmakthållandet av skogspantens värde har såsom villkor för skogslån föreslagits, att skogen skall vara nöjaktigt försäkrad mot brandskada. — Vid beräkning av det lånebelopp, som må kunna lämnas å egendom, skulle alltså hänsyn kunna tagas till värdet av brandförsäkrad skog, vars avverkning i samband med lånets beviljande blir reglerad genom föreskrift av skogsvårdsstyrelsen.

För skogens värdering hava de sakkunniga byggt på de vid fastighetstaxering gällande grunderna och därjämte dels för att stärka kreditens ställning utåt, dels ock för att samtidigt göra värderingen enkel och få en försiktig grund för utlåningen föreslagit, att vid skogsbelåning skogsmarkens och skogens värde ej får beräknas till högre belopp än därå vid senaste taxering redovisade värden. Värderingen skulle härigenom i allmänhet inskränkas till en med ledning av tillgängliga handlingar och uppgifter utförd kontroll av de faktorer, som tillsammans grunda taxeringsvärdet. Med hänsyn till att efter senast företagna taxering avverkning utöver tillväxten kan hava ägt rum eller annat förhållande inträffat, som medfört nedgång i skogens värde, har dock föreslagits skyldighet för hypoteksföreningen att alltid göra sig underrättad om huru härmed sig förhåller.

Skogskrediten har tänkts inordnad såsom ett led i hypoteksinstitutionens vanliga långivning. Någon särskild obligationsserie skulle följaktligen icke uppläggas för den nya krediten, ej heller skulle skogsbelåningen i övrigt betingta klyvning av rörelsen i skilda avdelningar. Särskild förbindelse skulle icke erfordras för lånebelopp, grundat å skogens andel i egendomsvärdet. Nya lån bleve inordnade i de vanliga serierna och typerna, och tidigare låntagare, vilka önskade belåna skogen, kunde utan omgång eller omflyttning få sina äldre lån utökade. Den föreslagna anordningen möjliggör, att på skogens värde grundade lånebelopp kunna utlämnas på samma villkor i avseende å ränta och förvaltningsbidrag, som eljest gälla.

I ett avseende har, enligt förslaget, skogsbelåningen försatts i en särställning inom hypoteksinstitutionen, i det ansvaret för institutionens förbindelser, i den oförmodade händelse att för dessas fullgörande en utredning inom institutionen skulle bliva erforderlig, reglerats på ett från den vanliga ansvarighetsordningen avvikande sätt, då fråga är om förlust å lån, orsakat därav att lånet genom skogens inräknande i egendomsvärdet lämnats till högre belopp än eljest kunnat ske. Sålunda skulle inom en hypoteksförening delägare, som själv ej belånat sin skog, ej vara personligt ansvarig för dylik förlust, medan däremot uttaxering å skogsbelånande delägare, om så erfordrades, finge ske, innan äldre fonder, d. v. s. de som hopsparats före skogsbelåningens införande, anlitas. Rörande bankens och, efter uttaxering, föreningarnas inbördes ansvar för nu berörda slag av förlust har ordningen i huvudsak bestämts sålunda, att bankens och skogsbelånande föreningars nya besparingar, samt skogsbelånande delägarers personliga ansvarighet, i nu nämnd ordning, och där efter viss del av grundfonden skulle tagas i anspråk före bankens och berörda föreningars äldre besparingar. Sist i ordningen skulle stå fonderna hos förening, som ej utövar skogsbelåning, samt återstående del av grundfonden.

De sakkunniga hava ansett det möjligt att utan ogynnsam påverkan å hypoteksbankens inlåning eller nämnvärd ökning av risken för hypoteksföreningarna vidtaga en mindre höjning av den procentuellt bestämda *maximigränsen för egendomsbelåningen* inom hypoteksföreningarna. Under förhandenvarande förhållanden och med beaktande av den utvidgning av primärkrediten, som jämsides skulle erhållas genom skogens belåning, hava de sakkunniga emellertid icke ansett tillrådligt öka belåningsmöjligheterna i den omfattning, som tidigare föreslagits, eller till 60 % av egendomsvärdet, utan stannat vid att förorda 55 % såsom *maximigräns*. Denna har å andra sidan ansetts böra göras enhetlig för all belåning och alltså tillämpas även å det på skogen belöpande värdet.

I samband med införande av belåning å växande skog och höjning av hypoteksföreningarnas belåningsgräns har det ansetts önskvärt att vidtaga *vissa åtgärder till ytterligare stärkande av hypoteksinstitutionens ställning*. Sålunda har föreslagits en bestämmelse om att hypoteksbankens utelöpande obligationer icke få vid något tillfälle uppgå till mera än tio gånger beloppet av grundfonden. Vidare och bland annat som en följd härav har grundfonden ansetts böra ökas, förslagsvis med 30 miljoner kronor. Slutligen har den av hypoteksföreningarna allmänt tillämpade regeln att vid egendomsbelåning såsom säkerhet fordra första penninginteckning ansetts böra genom uttrycklig föreskrift göras till obligatoriskt villkor för utlåning.

I och med införande av skogskredit och höjning av belåningsprocenten komme den såsom pant för obligationerna ställda inteckningsstocken att i förmånsrättshänseende till en del ligga ovanför den gräns, som hittills gällt. Då emellertid innehavare av obligationer, vilka utgivits före de ändrade bestämmelsernas ikraftträdande, icke äro skyldiga godtaga en ändring i beskaffenheten av den pant, som en gång tillförsäkrats dem, hava de sakkunniga, i ändamål att bibehålla dessa obligationsinnehavares ställning orubbad, föreslagit en övergångsbestämmelse, som går ut på dels att av den för bankens obligationer ställda säkerheten vid varje tidpunkt ett belopp minst lika stort som bankens skuld i förutnämnda äldre obligationer skall finnas i inteckningar av den beskaffenhet, som enligt för närvarande gällande grunder fordras till tryggnad av obligationsinnehavarnas rätt, dels ock att, i händelse vid bankens utredning full betalning icke skulle inflyta för inteckning, vars kapitalbelopp överstege hälften av det fastställda belåningsvärdet å den intecknade egendomen med undantag av därå växande skog, innehavare av nyssnämnda obligationer icke skola vara pliktiga vidkännas annan därav föranledd förlust än sådan, som skulle hava uppkommit även om inteckningens kapitalbelopp uppgått till allenast hälften av sagda värde.

Behovet av primärkreditens utvidgande.

Rörande behovet av primärkreditens utvidgande hava *de sakkunniga* särskilt uppehållit sig vid olägenheterna av att vid primärbelåning å jordegendom hänsyn i allmänhet ej kunnat tas till den ofta betydande andel av egendomsvär-

det, som den växande skogen representerar. Anledningen till denna obenägenhet att belåna skogen, framhålla de sakkunniga, vore, att skogen ansetts osäker som pant. Dess värde kunde hastigt och avsevärt nedgå genom avverkningar eller andra timade händelser, mot vilka kreditgivaren hittills icke kunnat effektivt skydda sig. Då skogen sålunda icke ansetts tjänlig som kreditobjekt, måste skogsägarna vid kreditbehov tillgripa andra utvägar såsom borgen eller hypotek av annat slag och nödgades ofta betala för deras ekonomiska bärkraft alltför höga räntor. Det måste betecknas såsom högst otillfredsställande, att sålunda en av landets viktigaste näringar saknade lämpligt ordnade kreditförhållanden, varigenom fara föreläge för kreditbehovets tillgodoseende genom överdriven avverkning.

Helt naturligt, påpeka de sakkunniga, gjorde sig angelägenheten av att få använda skogens kreditvärdighet särskilt påmint i de skogrikare provinserna. Den fasta primärkrediten hade i vissa av dem endast i mycket blygsamma mått kunnat tillgodogöras. Att skogen ej kunnat belånas hade med skäl ansetts i icke ringa mån hava bidragit till särskilt det norrländska jordbrukets svårigheter och till bondhemmanens försvagande genom försäljningar av skogskiften och upplåtelse av avverkningsrätt ävensom till deras övergång i händerna på skogsspekulanter och andra olämpliga personer.

De sakkunniga framhålla även det allmännas intresse av att tillgång beredes till skogsbelåning. Skogsbelåningen finge härutinnan icke ses blott som ett medel att motverka överdriven avverkning och andra olämpliga dispositioner, utan den skulle därjämte kunna direkt befordra en bättre skogsvård och ett bättre ekonomiskt utnyttjande av skogen. Det torde kunna sägas, att skogsvårdslagstiftningen i en väl ordnad skogsbelåning skulle äga ett naturligt komplement.

De sakkunniga hava även erinrat om att senare tidens utveckling på jordbrukets område nödgat till icke obetydliga kapitalnedlägg, men att å andra sidan jordbrukets minskade ekonomiska bärkraft endast med svårighet uthärdade de med kapitalets anskaffande förenade dyrare och för jordbruket även i övrigt otjänliga lånevillkoren i den allmänna marknaden. Man hade därför även för jordbrukets drift känt behov av ökat kreditutrymme. Skogsbelåningen skulle alltså även härutinnan kunna få en uppgift. Denna utväg stode dock ej alla jordbrukare till buds. I många trakter finnes ej skog i sådan omfattning, att dess belåning finge någon betydelse eller ens vore lämplig. Och det vore särskilt med tanke på dessa fall som den frågan uppställde sig, huruvida det ej låte sig göra att i stället i någon mån höja den för primärkrediten procentuellt bestämda lånegränsen.

Vad den fasta primärkrediten beträffar, hava de sakkunniga framhållit, huruvida de år 1922 genomförda ändringarna i grunderna för fastighetstaxering försämrat lånemöjligheterna. Nämda år gjordes en uppdelning av taxeringsvärdet i jordbruksvärde, skogsvärde samt tomt- och industrivärde. Enär hypoteksföreningarna vid bestämmande av en egendoms belåningsvärde ej finge taga i beräkning skogens värde samt tomt- och industrivärde givetvis ej heller komme i fråga för belåning hos dem, bleve följden av taxeringsvärdets uppdelning

den, att till grund för belåningsvärdets fastställande skulle, där särskild värdering ej gjordes, läggas, ej såsom förut hela taxeringsvärdet, utan endast däri redovisat jordbruksvärde. Erfarenheten inom vissa hypoteksföreningar synes peka därhän, att de sålunda försämrade lånemöjligheterna påverkat tillförseln av nya lån.

Sammanfattningsvis hava de sakkunniga yttrat bland annat, att det såväl ur privatekonomisk som ur det allmännas synpunkt skulle vara till gagn att bereda jord- och skogsbruket tillgång till en ordnad, billig och fast skogskredit eller med andra ord att vidtaga sådana åtgärder, varigenom den växande skogen må kunna med trygghet användas som underlag för primär belåning. Om och i vad mån en höjning av hypoteksföreningarnas belåningsgräns borde ske, vore en fråga, vars besvarande ytterst bleve beroende på huruvida åtgärden kunde verkställas utan fördyring av krediten.

I de flesta av de inkomna *yttrandena* hava vitsordats behovet av en utvidgning av primärkrediten och lämpligheten av att en sådan nu vidtages. Några myndigheter hava under hänvisning till det nuvarande tryckta tidsläget särskilt betonat angelägenheten av snara åtgärder.

I synnerhet har från flera håll understrukits, att det här ofta icke är fråga om att möjliggöra en ökad skuldsättning utan att i möjligaste mån kunna överföra redan befintliga dyra lån till primärkredit.

För egen del har *departementschefen* i denna fråga anfört följande:

»Syftet med den ifrågasatta åtgärden har varit att vidga den fasta primärkrediten endast i den omfattning så kan ske utan att de med kreditens anskaffande förenade villkoren därigenom försämrats. Häremot kan invändning icke med fog göras. Det kan rimligen icke vara klok ekonomi att vidhålla en anordning, varigenom jord- och skogsbruket vid behov av kredit belastas med dyrare utgifter än som varit nödvändigt, därest gränsen uppåt för krediten blivit väl avvägd. Behovet av vidare utrymme för primärkrediten gör sig helt naturligt mest gällande under konjunkturer sådana som den vi nu leva i. Det är sant, att man ej kan lösa frågan om jordbrukets ekonomi ensamt med nu föreslagna medel, men lika obestridligt är, att man därmed kan bidra till förutsättningarna för näringens bestånd och räntabilitet. Å andra sidan har det invänt, att nuvarande kristid skulle vara en olämplig tidpunkt för frågans avgörande. Enligt min mening är denna uppfattning icke riktig. Det torde böra bemärkas, att det här gäller långtidig kredit — vid den mest använda lånetypen är kreditgivaren bunden i 50 år. Kreditsäkerheten får därför ej bedömas efter situationen för stunden, utan man måste anlägga vidare synpunkter. Det blir därför alltid — även om frågan uppkommit under en ekonomiskt gynnsam tid — nödvändigt att räkna med sämre tider och att alltså vid avvägandet av den tillåtna omfattningen av krediten fästa avseende vid vad som kan vara tillrädligt och säkert just under näringens svårare perioder. Vid sådant förhållande föreligger, synes det mig, icke någon anledning att vidare framskjuta frågans avgörande. Den påminnelse om konjunkturväxlingarna tidsläget ger understryker vikten av att vid frågans behandling all den försiktighet iakttages, som kräves vid en omdaning av den primära fastighetskrediten.»

Belåning av växande skog.

I propositionen har i fråga om skogsbelåningen till en början behandlats spörsmålen om organ för primär skogskredit och hur skogsbelåningen bör därinom ordnas, vidare belåningsobjektets omfattning samt normer för skogsvärdets fastställande.

Beträffande frågan om organ för primär skogskredit hava *de sakkunniga* framhållit vissa med den särskilt utbildade primära fastighetskrediten förenade påtagliga fördelar, t. ex. att lånen löpte på lång tid, att de vore oupp-sägbara från långgivarens sida, att krediten vore billig samt att möjlighet funnes att återbetala lånet i förtid. Det syntes därför vara av vikt att göra denna låneform tillgänglig för skogskrediten. Att för ändamålet inrätta en ny kreditanstalt hava de sakkunniga ej ansett tillrådligt utan i stället föreslagit kreditens inordnande under lanthypoteksinstitutionen.

**Organ för
primär
skogskredit.**

Rörande skogskreditens ställning inom hypoteksinstitutionen måste, framhålla de sakkunniga, fasthållas, att den nya verksamheten ej får ogynnsamt påverka inlåningsvillkoren för de vanliga jordbrukslånen eller eljest träda deras intresse för nära, vilka ej hava anledning begagna sig av den ökade kreditmöjligheten, men å andra sidan böra i strävan att nå detta mål i görligaste mån undvikas åtgärder, vilka kunna äventyra de med skogskreditens inordnande under institutionen åsyftade fördelarna. Med beaktande av dessa synpunkter hava de sakkunniga förordat, att skogsbelåningen fogas in såsom en del av den övriga hypoteksbelåningen utan särskiljande i lånetyper, obligationsserier m. m., samt i samband därmed till stärkande av institutionens ställning utåt föreslagit vissa åtgärder, bl. a. ökning av grundfonden.

I stort sett hava alltså de sakkunniga jämställt skogsbelåningen med annan utlåning. I fråga om fördelningen av ansvaret för institutionens förbindelser har däremot den nya belåningen försatts i en särställning. I sådant avseende hava de sakkunniga beträffande förluster, uppkomna genom belåning av skog, på anförda skäl föreslagit, att förening, i vilken dylika förluster uppstå, först skulle anlita de nya fonder, som tillkommit efter skogsbelåningens införande. Därefter skulle ske uttaxering å de skogsbelånande delägarna och i sista hand begagnas de äldre fonderna. Återstående brist skulle täckas med bankens nya fonder och, om så erfordrades, av övriga skogsbelånande föreningar med deras nya fonder och med anlåtande av de skogsbelånande delägarnas personliga ansvarighet. Skulle ändock brist kvarstå, skulle den nytillkomna andelen av grundfonden tagas i anspråk. Men skulle ej ens den förslå, komme turen till först bankens och sedan sistnämnda skogsbelånande föreningars äldre fonder. Sist i ordningen skulle stå fonderna hos förening, som ej utövar skogsbelåning, samt återstående del av grundfonden.

Mot förslaget att förlägga den fasta skogskrediten till hypoteksinstitutionen och att infoga densamma i den vanliga långivningen har i de avgivna yttrandena icke någon erinran gjorts.

Rörande den föreslagna ansvarsordningen har i vissa yttranden anförts, att

bestämmelserna om densamma syntes rätt invecklade samt om möjligt borde förenklas.

Departementschefen yttrar på denna punkt:

»Det är tydligtvis ur alla synpunkter lämpligast att belåningen av skogen, som ju icke kan frångöras såsom ett fristående kreditobjekt, inordnas i den redan organiserade fastighetskredit, som utövas av lanthypoteksinstitutionen. Jag delar också de sakkunnigas uppfattning att den kredit, som lämnas å egendomar tillika med växande skog, icke bör hänföras under särskild avdelning inom institutionen, utan direkt infogas i den övriga lånerörelsen. Framför allt är detta betydelsefullt, då härigenom möjliggöres att bereda skogskrediten samma förmånliga ställning som den övriga långivningen beträffande ränta och förvaltningsbidrag.

Sistnämnda förhållande har föranlett de sakkunniga att i ett avseende föreslå en särställning för skogskrediten, nämligen i fråga om ansvarighetsföljden för förluster å lån, uppkomna på den grund att lånen genom skogens inräkande i egendomsvärdet utlämnats till högre belopp än eljest konnat ske. Syftet har varit att undantaga icke skogsbelånande delägare från personligt ansvar för dylik förlust och i ansvarsordningen framflytta de skogsbelånande delägarnas personliga ansvar och viss del av grundfonden före äldre, innan skogskreditens införande hopspårade medel samt fonderna hos icke skogsbelånande förening. Det skulle visserligen kunna ifrågasättas, huruvida en differentiering i ansvaret är alldeles nödvändig. Men om en sådan skall göras — och de sakkunnigas skäl härför synas mig välgående — torde den föreslagna vägen vara följdriktig. Jag vill i detta sammanhang påpeka, att grundfondens uppdelning tillkommit uteslutande såsom ett led i ordnandet av de interna förhållandena inom institutionen, men saknar all betydelse utåt i förhållande till obligationsinnehavarna, i det grundfonden skulle i dess helhet utgöra säkerhet för såväl äldre som yngre obligationer. Deras intresse, vilka innehåva äldre obligationer, har iakttagits genom en övergångsbestämmelse till hypoteksbanksförordningen, som bl. a. innebär, att de olika säkerhetstillgångarna — och alltså även grundfonden — icke få vid utredning av institutionen tas i anspråk för täckande av nu ifrågasatt del av förlusten i vidare mån än som kan ske utan att nyssnämnda obligationsinnehavares rätt blir berörd av den utvidgade kreditgivningen. Tilläggas må, att den situation, i vilken de föreslagna ansvarighetsbestämmelserna skulle träda i tillämpning, är till den grad osannolik, att hela frågan saknar all praktisk betydelse.»

Låneobjektets omfattning.

I fråga om belåningsobjektets omfattning hava *de sakkunniga* ansett, att hela produktionsenheten, inberäknat all skog — såväl äldre som yngre — bör läggas till grund för krediten. Med en till yngre skog begränsad kredit bleve ökningen i belåningsmöjligheterna alltför obetydlig i jämförelse med de lån, som efter hypoteksvärdering kunde lämnas å enbart marken. Värdningen bleve därjämte komplicerad och nödgade till att draga upp den i realiteten tämligen flytande gränsen mellan äldre och yngre skog.

Mot förslaget att i belåningen medtaga all skog har anmärkning gjorts av domänstyrelsen och ett förvaltningsutskott. I övrigt har förslaget härutinnan lämnats utan erinran.

Departementschefen anför i förevarande fråga bland annat:

»Jag delar de sakkunnigas uppfattning, att skogskrediten får sin mest rationella form, om densamma grundas på hela produktionsmedlet. De med en

begränsning av belåningsobjektet förenade olägenheterna äro påtagliga, och man skulle, såsom det framhållits, ändå ej vinna den förenkling genom undvikande av kontroll, som varit yttersta anledningen till att man tidigare sökt sig fram efter denna snävare linje. Med hänsyn till de verkningar varje utvidgning av kreditmöjligheterna inom hypoteksinstitutionen medför i avseende å utelöpande obligationers ställning är det också av vikt att den möjliga omfattningen av belåningsobjektet avgöres i ett sammanhang, oberoende av att skogens kreditvärdighet måhända ej behöver genast anlitas i sin fulla utsträckning. Man kan taga för visst, att hypoteksföreningarna i begynnelsen och till dess mera erfarenhet vunnits komma att gå fram med mycket stor varsamhet.»

Rörande skogsvärdets fastställande hava *de sakkunniga* till en början betonat vikten av att värderingen normeras på ett enkelt och lättfattligt sätt och att extra kostnader för densamma så långt möjligt undvikas samt att framför allt måste tillses, att uppskattningen blir tillförlitlig och att värdet bestämmes med tillbörlig försiktighet.

De sakkunniga hava ansett sig böra bygga på de vid fastighetstaxering tillämpade grunderna. Taxeringsgrunderna, anföra *de sakkunniga*, vore som inkom gjorda för de anspråk och synpunkter, vilka särskilt gjorde sig gällande vid den långtidiga krediten. Det vid taxeringen avgörande vore den avkastning, som kunde för framtiden påräknas under förutsättning att skogsbruket bedreves efter rationella grunder.

De sakkunniga hava emellertid ej blott ansett taxeringsgrunderna böra följas, utan därjämte föreslagit det vid taxeringen åsatta värdet å skogen såsom maximum för belåningsvärdet för skogen. Vid skogsbelåning, d. v. s. då hela produktionsmedlet lägges till grund för krediten, borde också enligt *de sakkunniga* samma princip gälla själva marken, vars värdering intimt sammanhänge med skogens och ej lämpligen kunde brytas ut ur det system, som tillämpades för den senares uppskattning. Med taxeringsvärdet som maximum bleve värderingen i hög grad förenklad. Den komme att bestå i en kontroll av de faktorer, vilka legat till grund för detta värde. En helt ny värdering, jämförlig med en vanlig hypoteksvärdering, behövde ej komma i fråga, och man kunde undvara särskilda för skogen uppställda detaljerade värderingsnormer.

Skogens taxeringsvärde, som oftast hölle sig under, i vissa fall betydligt under marknadsvärdet, komme att i allmänhet visa sig godtagbart som belåningsvärde, men det måste dock alltid kontrolleras. Denna kontroll kunde till en viss grad ske på samma sätt som vid belåning av jord, d. v. s. med ledning av förefintliga handlingar, tillgängliga upplysningar och med kännedom om förhållandena på orten. En av taxeringsvärdets faktorer, relativa skogstillgången, förutsatte dock alltid en noggrannare kontroll, med hänsyn framför allt till att avverkning utöver tillväxtförmågan kunde hava ägt rum efter senaste taxering. Såsom en första åtgärd till utrönande huru härmed förhölle sig kunde lämpligen ett frågeformulär föreläggas länsökanden till besvarande. Av principiella skäl och för att utåt giva den nya krediten tillbörlig styrka borde emellertid fasthållas vid att skogen därjämte alltid skulle beses innan lån beviljas.

Rörande undersökningen av skogstillgången hava *de sakkunniga* uttalat, att länskogvaktarna, vilka tämligen regelbundet bereste sina distrikt och som

Skogsvärdets fastställande.

oftast själva verkställde utstämplingarna, i allmänhet hade reda på huruvida skogstillgången sedan nästföregående taxering nämnvärt nedgått, varför ett besked från dem skulle bliva tillfyllest. Där denna väg ej stode öppen, borde, i regel av en hypoteksföreningens värderingsman, på platsen göras en undersökning, som dock icke, liksom en vanlig hypoteksvärdering, behövde innebära en i grunden ny värdering, då det här blott vore fråga om kontroll av viss faktor i taxeringsvärdet, vilket icke finge överskridas.

Kostnad för värderingsman borde, enligt de sakkunniga, uttagas av lån-sökanden.

Mot det föreslagna värderingssättet och fastställandet av belåningsmaximum har i *yttrandena* i allmänhet icke någon erinran gjorts. I ett flertal yttranden framhålles, att man med beaktande av de i allmänhet låga taxeringsvärdena å skogen däri genom får en försiktig grund för belåningen.

Från visst håll har erinran gjorts mot den föreslagna begränsningen i belåningsvärdet. I ett par yttranden har vidare hypoteksvärdering å skogsmarken ansetts böra bibehållas även vid skogens belåning.

Beträffande medverkan av länsskogvaktare har erinran gjorts från tre håll. Härutinnan har *centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* framhållit, att länsskogvaktarnas tjänstutövning redan nu krävde takt och skicklighet samt ställde stora krav på karaktär och omdöme. Att ytterligare belasta dem med sådana ömtåliga uppdrag, som ägde samband med låneverderingar, syntes ej riktigt. Centralrådet ansåge därför, att värderingarna borde omhänderhavas av hypoteksföreningarnas skogligt utbildade personer utom skogsvårdsstyrelsernas tjänst.

Departementschefen har på denna punkt anfört bland annat följande:

»Såväl till undvikande av risker som ock med hänsyn till hypoteksbankens obligationer är det av vikt att den tillåtna gränsen vid belåningsvärdets fastställande bestämes efter försiktiga grunder, i synnerhet då det gäller en ännu oprövad låneverksamhet med ett kreditföremål av den art, varom här är fråga. Jag delar därför de sakkunnigas uppfattning, att belåningsvärdet å skogsmark och skog ej bör få överskrida de därå vid senaste fastighetstaxering beräknade värdena. — — —

Då taxeringsvärdet gjorts till maximum för belåningsvärdet å skogsmark och skog, skulle enligt de sakkunniga en fullständig hypoteksvärdering ej bliva under alla förhållanden nödvändig, utan det har räknats med att belåningsvärdet i allmänhet kunde fastställas efter en kontroll av de faktorer, vilka tillsammans grunda taxeringsvärdet. Dessa faktorer äro markens areal och bonitet samt virkets rotpris och relativa skogstillgången. Till en viss grad kan denna kontroll ske utan undersökning på marken, men uppenbarligen fordrar, såsom de sakkunniga förutsatt, särskilt bedömandet av relativa skogstillgången, att skogen besetts. De sakkunniga hava härutinnan föreslagit en obligatorisk föreskrift ävensom att hypoteksvärdering å marken måste ske, om värdet finnes hava nedgått efter senaste taxering. Däremot hava de ej ansett det böra i författning föreskrivas huru hypoteksföreningarna skola åstadkomma den stadgade undersökningen å marken. Det synes icke heller mig lämpligt att härom inrycka bestämmelser i författningen, utan det torde böra ankomma på vederbörande inom hypoteksinstitutionen att ordna frågan.

Emellertid hava de sakkunniga förslagsvis omnämnt huru man för olika fall skulle kunna gå till väga för att ernå kontroll å skogstillgången och därvid bl. a. tänkt sig viss direkt medverkan av länsskogvaktarna. De härutinnan framställda erinringarna synas mig i viss mån befogade. Det torde sålunda bliva beroende på skogsvårdsstyrelsens prövning om och i så fall under vilka former den vill lämna sitt biträde för upplysningar om eventuella förändringar i skogstillgången. Något åliggande för styrelsen kan givetvis ej komma i fråga. Under alla förhållanden ligger det i hypoteksföreningarnas intresse att hava till sitt förfogande skogligt erfarna värderingsmän, vilka kunna, där så erfordras, företaga den undersökning, varom nu är fråga.»

I propositionen har härefter behandlats den punkt i skogsbelåningsfrågan, som berör själva grundorsaken till att kredit hittills ej lämnats å skog, nämligen hur skogen må kunna göras till en för kreditgivaren så betryggande säkerhetstillgång, att densamma kan läggas till grund för primär kredit, eller med andra ord frågan om skogsvärdets säkerställande.

I denna fråga hava de sakkunniga till en början betonat, att fordringarna måste ställas mycket högt, icke minst med hänsyn till att skogen skulle bliva del av underlaget för hypoteksbankens obligationer. Skogen måste då göras till vad jorden nu vore — en i möjligaste mån »oförstörbar» pant. De sakkunniga hava förordat den anordningen, att skogsägaren-läntagaren förbinder sig att på visst sätt reglera skogshushållningen och att denna reglering genom särskilda åtgärder beredes vissa för kreditgivaren betryggande rättsverkningar.

Angående formen för skogshushållningens reglerande hava de sakkunniga uttalat, att allt efter förhållandena olika tillvägagångssätt med mer eller mindre detaljerade föreskrifter kunde tänkas och att hypoteksföreningarna borde lämnas fria händer att själva bedöma vad de härutinnan ansåge behövt. De sakkunniga hava dock angivit vissa allmänna riktlinjer och därvid särskilt fäst uppmärksamheten på att skogsägarens handlingsfrihet ej onödigtvis klavbindes.

De sakkunniga hava dessutom förslagsvis omnämnt några sätt att reglera skogshushållningen. Beträffande skogar, vilka i avseende å beståndsåldrarnas fördelning äro något så när normalt sammansatta, hava de tänkt sig en bestämmelse om avverkningen kunna såsom huvudregel innehålla att avverkningarna skola ske enligt grunderna för god skogsvård med tillägg eventuellt av en föreskrift om fördelning av gallringsuttagen, exempelvis att högst 20 % av arealen må årligen genomgallras med rätt för ägaren att, om gallring vissa år ej verkställs, i efterskott få uttaga det besparade. Såsom ett tillskott av trygghet kunde bestämmas, att avverkning skulle ske efter utstämpling eller anvisning genom skogsvårdsstyrelsens försorg, varigenom kontrollen underlättades och uppsikten över årets avverkningar kunde utan extra tidspillan ske i samband med utstämpling eller anvisning för nästa års utdrivning. Att göra utstämpling eller anvisning till ett under alla förhållanden ofrånkomligt villkor hava de sakkunniga dock ansett olämpligt med tanke särskilt på skogar under egen forstlig förvaltning.

Beträffande mera ojämnt sammansatta skogar hava de sakkunniga ansett

**Reglering
av skogs-
hushåll-
ningen.**

ändamålsenligt, att i avverkningsbestämmelserna föreskrives visst maximum för den kubikmassa, som får årligen uttagas, eventuellt även att i stora drag anges i vad mån föryngringshuggningar av skilda slag må företagas. I dylik föreskrift borde jämkningar kunna företagas och även tillfälliga avvikelser tillåtas.

De sakkunniga hava slutligen omnämnt ett tredje sätt för avverkningens reglerande, nämligen genom en fullständig hushållningsplan, men ansett olämpligt att för beviljande av lån påfordra upprättande av en dylik.

Emot förslaget att göra långivningen beroende av att skogshushållningen regleras har i de avgivna *yttrandena* erinran gjorts endast från ett fåtal håll. Bland dem som tillstyrkt förslaget må nämnas *Sveriges skogsägareförbund*.

Departementschefens yttrande på denna punkt är av följande lydelse:

»Med de anspråk, vilka måste uppställas på det som skall utgöra säkerhet för fast primärkredit, bliva uppenbarligen särskilda åtgärder nödvändiga till befastande av skogens värde som pant. Sådana åtgärder kunna ej undgås genom att, såsom från ett par håll föreslagits, bestämma lägre belåningsgräns å skogsvärdet. Man kommer dock icke ifrån att det värde, som, låt vara efter en försiktig grund, belånas, dock är en osäker panttillgång, och primärkredit får icke grundas å sådana värden. Skogskreditens praktiska betydelse skulle även, ordnad efter sistnämnda linje, bliva ringa, framför allt på den grund att fastigheter med avsevärd skogstillgång därigenom säkerligen bleve utslutna från krediten. Om t. ex. belåningsgränsen för skogsmark och skog bestämdes till 30 %, skulle detta beträffande en skogsfastighet kunna innebära att vederbörande egendoms förutvarande belåning intill 50 % av jordvärdet kunde utökas till 100 % eller mera av samma värde, vilket — utan att fastigheten tillfördes ökad kreditvärdighet — vore orimligt och helt visst ej heller skulle i praktiken tillåtas.

Det blir således nödvändigt att reglera skogshushållningen å belånad skog. Ett visst band kommer härigenom att läggas på skogsägaren. Men häremot torde rimligen icke i och för sig kunna med fog göras någon invändning. Den, som vill belåna ett eljest så ovisst kreditvärde som skogen, måste naturligen finna sig i en viss begränsning i sin fria disposition av panten. Det gäller blott att ej binda hans händer mer än som är nödigt. De sakkunniga hava i de förslagsvis omnämnda tillvägagångssätten för reglerande av skogshushållningen strävat efter enkla och billiga samt för skogsägaren så litet som möjligt tryckande former. Från en del håll har erinrats, att de sakkunniga gått väl långt i denna sin strävan. Bland annat har framhållits vikten av att avverkning till avsalu sker efter utstämpling eller anvisning genom skogsvårdsstyrelsens försorg, och i vissa yttranden har maximering av avverkningen ansetts nödvändig. En bestämmelse om utstämpling eller anvisning synes mig visserligen utgöra ett värdefullt tillskott i creditsäkerheten samtidigt som kontrollen därmed i viss mån skulle underlättas och överavverkning — åtminstone i de fall då utstämpling föreskrivits — bleve lättare påvisbar. Emellertid är det uppenbart olämpligt att fixera formen för skogshushållningens reglerande. Förhållandena kunna gestalta sig olika från fall till fall, och erfarenheten torde giva bästa ledningen för en ur olika synpunkter tillfredsställande lösning. Åt hypoteksföreningen bör därför lämnas att, efter verkställd undersökning, i varje särskilt fall bedöma vilket tillvägagångssätt bör anlitas. Då möjligheten till effektiv uppsikt blir beroende av avverkningsbestämmelsernas innehåll, bör emellertid även den övervakande myndigheten beredas medinflytande vid frågans avgörande.

Jag tillåter mig i detta sammanhang beröra frågan om lånekostnaderna vid skogsbelåning. Det torde icke kunna undvikas, att skogskrediten kommer att tarva vissa utgifter utöver vad jordbelåning betingar, men frågan får naturligtvis ej ordnas på ett sådant sätt, att de åsyftade, med primärkredit i övrigt förenade fördelarna neutraliseras av dryga låneutgifter. Såsom de sakkunniga tänkt sig frågan löst, synas emellertid kostnaderna komma att hålla sig inom en synnerligen måttlig ram och bliva lätt överkomliga. Engångsutgifter vid sökande av lån skulle kunna ifrågakomma för värdering och för bedömande av skogens avverkningskapacitet. Därest undersökning måste verkställas i det senare hänseendet och utföres av fackligt utbildad person, skulle emellertid särskild kostnad för värdering undvikas. I annat fall kunde visserligen värderingen betinga ett besök på platsen enkom för bedömning av skogstillgången, men denna förättning skulle bliva enklare än den hypoteksvärdering, som nu verkställs vid jordbelåning. Vad de årliga låneutgifterna beträffar, innebär sakkunnigförslaget att skogen skulle kunna belånas på samma villkor som gälla för andra hypotekslån med tillägg för övervakningskostnader. Även om man utgår ifrån att full ersättning skall utgå för övervakningen, blir denna kostnad med den av de sakkunniga föreslagna formen för övervakningen endast ett proportionellt obetydligt tillägg till annuiteterna, förutsatt att det icke är fråga om mycket små skogar. Men sådana skogar hava å andra sidan ur säkerhetssynpunkt med skäl icke ansetts böra överhuvud göras till föremål för skogskredit. Det torde sålunda icke kunna riktas vägande anmärkning i avseende å de lånekostnader, som betingas av den föreslagna formen för skogskreditens ordnande.»

För att betrygga efterlevnaden av den skogshushållning, som skogsägaren skulle för erhållande av skogskredit förbinda sig att iakttaga, hava de sakkunniga föreslagit, att de härutinnan avtalade bestämmelsernas giltighet skulle befästas genom en av skogsvårdsstyrelsen meddelad föreskrift. Denna skulle bliva gällande även mot ny ägare. Uppsikt över dess efterlevnad skulle utövas av skogsvårdsstyrelsen mot ersättning efter grunder, som styrelsen fastställde. Överträdelse av föreskrift skulle likställas med avverkning i strid mot föreskrift, meddelad enligt skogsvårdslagen, endast med den avvikelser att behållning, uppkommen genom försäljning av förbrutet virke m. m., skulle i första hand ställas till förfogande för lånets täckande.

De sakkunniga hava i fråga om sättet för övervakningens ordnande framhållit, bland annat, att det skulle ställa sig för dyrbart att för ändamålet skapa en särskild övervakningsorganisation. I vårt land finnes redan en väl utvecklade uppsikt över de enskilda skogarna i den verksamhet skogsvårdsstyrelserna utövade. De sakkunniga såge i ett samarbete med skogsvårdsstyrelserna en förutsättning, utan vilken en primär skogsbelåning svårigen syntes kunna praktiskt genomföras i vårt land.

Sakkunnigförslaget avser endast skogar under skogsvårdsstyrelses uppsikt. De sakkunniga hava ej ansett särskilda åtgärder påkallade för att möjliggöra belåning av andra skogar.

De sakkunniga hava inskränkt den föreslagna anordningen till att gälla den genom hypoteksinstitutionen ombesörjda långtidiga primära krediten.

Den föreslagna formen för skogspantens säkerställande genom medverkan av skogsvårdsstyrelserna har i de flesta yttrandena i huvudsak tillstyrkts.

Avverkningsföreskrift.

Tvekan om lämpligheten av denna väg har uttalats i vissa yttranden. Avstyrekanden hava i denna del från några håll gjorts.

Såsom av det föregående framgår, måste ordnandet av frågan om skogsvärdets säkerställande genom särskilda skyddsåtgärder ske i lagstiftningsväg. Förslag härutinnan, grundat på de sakkunnigas framställning, har genom särskild proposition (nr 218) framlagts på justitiedepartementets föredragning. Såsom motivering för det i sistnämnda proposition framlagda lagförslaget, vilket för förberedande handläggning hänvisats till första lagutskottet, har föredragande *departementschefen* anfört bland annat följande:

»Såsom de sakkunniga framhållit, är det nödvändigt att skogshushållningen, om skogen skall tjäna till underlag för den fasta primärkrediten, blir så reglerad att skogens värde vid varje tidpunkt utgör erforderlig säkerhet för lånet. Att nödig trygghet för upprätthållandet av en dylik skogshushållning icke erhålles med anlitande av nu tillgängliga civila rättsmedel eller enbart genom de för närvarande gällande, i det allmännas intresse givna reglerna om skötsel av de enskilda skogarna, torde vara uppenbart.

Vid överbägande av vilka åtgärder böra vidtagas för befestande av en god skogshushållning måste stor vikt läggas vid att snabb kännedom om överavverkning erhålles och möjlighet beredes att skyndsamt och utan omgång kunna förhindra dess fortsättande. Främst ur dessa synpunkter hava de sakkunniga funnit medverkan av skogsvårdsstyrelserna nödvändig. I det allmännas intresse har strävats efter att i möjligaste mån bringa skogarna under uthålligt bruk. Dithän syftar även skogsvårdslagens bestämmelser om yngre skog, men det har icke ansetts lämpligt att helt ut fullfölja denna linje och att söka beträffande skogsbruket i dess helhet ernå dylik skogsskötsel genom en allmän giltig begränsning i den enskilda dispositionsrätten. Den skogsägare åter, som vill använda sin skog som pant, bör rimligen kunna finna sig i någon inskränkning av sin handlingsfrihet. I avseende å skogar, varom nu är fråga, både kan och bör kravet på uthålligt bruk upprätthållas.

De sakkunniga hava byggt på den gemenskap, som sålunda föreligger mellan det allmännas intresse och kreditens krav. Den av dem föreslagna anordningen innebär i stor sett, kan man säga, en utsträckning av skogsvårdslagens räckvidd; skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och de medel, varmed dessa utrustats för den allmänna tillsynen över de enskilda skogarna, skulle ställas till förfogande för upprätthållande av de vidare, hela skogsbruket omfattande krav, som i belåningsfallen bliva erforderliga. För skogsägaren skulle ställningen bliva närmast jämförlig med den, då avverkningsförbud enligt skogsvårdslagen meddelats och avverkning därefter bedrives efter tillstånd av skogsvårdsstyrelsen samt på sätt och i den omfattning i tillståndet angives, med den skillnaden allenast att i nu förevarande fall anordningen grundas å frivillig överenskommelse och att skogsägaren på förhand vet hur och i vilken omfattning han får bedriva avverkningarna.

Emot den föreslagna formen för frågans lösning, som bereder betydande praktiska fördelar, synas hinder ur allmän och principiell synpunkt icke föreligga. För skogsvärdets säkrande torde under alla förhållanden krävas medverkan i en eller annan form av myndighet, och ingen sådan är därtill bättre skickad än skogsvårdsstyrelsen, med vars verksamhet den nu ifrågasatta uppgiften i det mesta sammanfaller. Att bereda skogsbruket tillgång till den fasta primärkrediten är obestridligen ett allmänintresse och ett sådant, som dessutom är nära knutet till strävandena för skogsvärdens höjande — framför allt på det sätt frågan nu föreslagits löst, då ju kreditens beviljande skulle göras beroende av att skogen ställes under uthålligt bruk. Det har

uttryckts farhåga för att skogsvårdsstyrelsens nu ifrågasatta befattning skulle kunna ogynnsamt påverka dess samarbete med skogsägarna. Den nya uppgiften är emellertid ensartad med skogsvårdsstyrelsernas övriga tillsynsverksamhet, och man har anledning hoppas, att även denna skall kunna bedrivas unuer de former, som hittills och i växande grad tillvunnit sig förståelse från skogsägarnas sida.

Det torde för övrigt vara svårt att utan över hövan betungande kostnader och andra olägenheter nå en lösning på annan väg. En sådan har föreslagits av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, som ansétt föreskrift om avverkningen lämpligen böra efter skogsvårdsstyrelsens hörande meddelas av vederbörande domstol. Denna skulle då även besluta om föreskrifts hävande och om jämkningar däri samt gång efter annan, likaledes efter skogsvårdsstyrelsens hörande, hava att besluta om tillstånd till tillfällig avvikelse från meddelad föreskrift. Denna väg kan jag icke förorda. En kredit, förenad med så mycken omgång och tidspillan, skulle säkerligen icke i nämnvärd grad komma till användning. Likaså skulle helt visst de med primärkrediten åsyftade fördelarna på grund av extra kostnader bliva tämligen illusoriska, därest, såsom centralrådet föreslagit, övervakningen skulle ombesörjas av hypoteksinstitutionen genom särskild för ändamålet anställd personal.

Att bygga på skogsvårdsstyrelsernas medverkan synes mig således naturligt och riktigt. Jag ansluter mig därför i princip till sakkunnigförslaget. I avseende å detaljerna har jag emellertid på vissa punkter låtit omarbета förslaget.»

De *sakkunniga* hava såsom obligatoriskt villkor för beviljande av kredit å skog föreslagit, att skogen skall vara brandförsäkrad.

**Brand-
försäkring.**

Förslaget har härutinnan tillstyrkts i alla de *yttranden*, däri frågan berörts.

Emot den här föreslagna bestämmelsen, som ansetts vara ett nödvändigt komplement till övriga åtgärder för säkerställande av skogens värde som pant, har *departementschefen* icke haft något att erinra.

Höjning av belåningsgränsen.

I sin utredning av frågan om en höjning av den för hypoteksföreningarna procentuellt bestämda maximigränsen för egendomsbelåning hava *de sakkunniga* till en början fäst uppmärksamheten på två synpunkter, vilka särskilt borde beaktas. Den ena gällde frågan om en höjning skulle i nämnvärd grad öka föreningarnas och deras delägares risk för förluster. Och den andra avsåge det därmed sammanhängande spørsmålet, huruvida krediten kunde efter höjningen erhållas på ungefär lika goda villkor som förut.

Efter att hava erinrat om att de år 1921 tillsatta s. k. fastighetskreditsakkunniga föreslagit en höjning till 60 % av egendomsvärdet samt därvid åberopat, att egendomsvärdena i landet icke vore mera fluktuerande än att man praktiskt sett kunde räkna med att en fastighet vid försäljning borde kunna betinga ett pris motsvarande minst och i regel mer än 60 % av belåningsvärdet, hava *de sakkunniga* uppehållit sig vid de faktorer, till vilka hänsyn ur risk-synpunkt borde tagas. De framhålla bl. a. att betydelsen för frågans bedömande av förskjutningar i taxeringsvärdena icke borde överdrivas. För lånesäkerheten bleve ett för högt taxeringsvärde en faktor endast då det före-

låge vid lånets sökande, men det stode då i föreningens makt att göra sig oberoende därav. Det måste förutsättas, att krediten alltid grundades på det egendomsvärde, som föreningen funne vara skäligt. Föreningarna utövade alltid kontroll å taxeringsvärdena, innan dessa godtoges som grund för belåningsvärdet. Den huvudsakliga anledningen till den försiktigt dragna belåningsgränsen, påpeka de sakkunniga, vore i stället med rätta hänsynen till fluktuationer i saluvärdena.

I fråga om en höjnings inverkan å inlåningsvillkoren hava de sakkunniga uttalat som sin uppfattning, att en måttlig höjning icke skulle medföra någon fara för kreditens fördyring. Bl. a. hava de härutinnan åberopat de av dem föreslagna åtgärderna till stärkande av hypoteksinstitutionens ställning. De påpeka även, att lånen numera av hypoteksföreningarna undantagslöst utlånades såsom amorteringslån. Endast ett mindretal lån komme alltså vid ett och samma tillfälle att sträcka sig upp till den höjda gränsen. Vid 1928 års utgång, upplysa de sakkunniga, voro egendomarna i medeltal för hela hypoteksinstitutionen belånade till omkring 41 % av belåningsvärdet eller betydligt under den nu gällande gränsen.

I detta sammanhang hava de sakkunniga upptagit frågan om belåningsgränsen för skogsvärdet. Härom anföra de sakkunniga, bland annat, att anledning icke föreläge att giva skogen en särställning. Enligt förslaget skulle gränsen där komma att bestämmas i förhållande till ett belåningsvärde, som aldrig finge överskrida taxeringsvärdet, och försiktigheten hade sträckts därhän, att denna begränsning skulle gälla även skogsmarken, som eljest finge värderas till högre belopp.

De sakkunniga hava alltså ansett en höjning av belåningsgränsen vara möjlig och att densamma bör göras enhetlig för jord och skog. Vid bestämmandet av höjningens storlek vore emellertid utgångsläget nu delvis ett annat än då 1921 års sakkunniga hade att taga ställning till frågan. Man finge akta sig att spänna bågen högt, när det, såsom nu vore fallet, gällde att utvidga den primära krediten samtidigt efter två vägar, genom skogens belåning och förmedelst höjning av belåningsgränsen. Tidsläget manade ock till ökad försiktighet. Uppmärksamheten borde även riktas på den vid bedömandet av ett in-teckningslåns säkerhet icke betydelselösa omständigheten, att i händelse av exekutiv auktion vissa kostnader och fordringar skulle utgå ur egendomen med företräde framför alla in-teckningar. Till dessa fordringar hade på sistone anslutit sig ytterligare en, i det med 1930 års ingång dylikt företräde beretts även kommunal fastighetsskatt. Någon allt för stor vikt i nu förevarande av-seende kunde väl ej tillmätas nämnda förhållande, men det hade dock ansetts värt beaktande.

Då de sakkunniga stannat vid att föreslå en mindre höjning än 1921 års sakkunniga ifrågasatt, nämligen till 55 % av egendomsvärdet, hava de om innebörden i den föreslagna utvidgningen av kreditmöjligheterna yttrat följande:

'Det är vår uppfattning, att en sådan höjning jämte den ökning av kreditmöjligheterna en skogsbelåning efter förut angivna riktlinjer medger tillsammans täcka de framkomna önskemålen om utvidgad primär kredit. Tidigare

har man till synes endast räknat med att till någon mindre del kunna utnyttja skogens kreditvärdighet. Då nu ansetts mest rationellt att lägga hela skogsproduktionen till grund för krediten, har undanröjts den med så livligt beklagande konstaterade olägenheten av att primär kredit till rimligt belopp, grundad å egendomens fulla taxeringsvärde, varit jordbrukaren förmenad. Hädanefter skulle egendomarna kunna belånas till 55 % av hela taxeringsvärdet, eventuellt till högre belopp, i mån hypoteksvärdering å jorden kommer till användning. Tidigare och bland annat i de äskanden, vilka föranlett denna utrednings verkställande, har ifrågasatts en höjning av belåningsgränsen upp till 60 %. Frågan har betraktats såsom fristående från spörsmålet om införande av skogskredit, och av allt att döma har ej syftats längre än till att på denna väg möjliggöra en ökning av den på jordbruksvärdet baserade krediten. Vi hava ansett oss böra gå ett stycke vidare och utsträcka krediten till den av oss föreslagna höjda procenten i hela egendomsvärdet.

Även under gången av vårt arbete har hävdats den synpunkten, att en höjning av lånegränsen till 60 % är möjlig. Då vi emellertid samtliga enats om en mindre höjning, har detta skett med beaktande av att skogskrediten ordnats efter nyss angivna vidare linjer och att hela egendomsvärdet må belånas till den höjda procentsatsen. Det torde med fog kunna sägas att härigenom i måttet av utvidgade kreditmöjligheter det avsedda resultatet nåtts och att rimliga krav på billig kredit tillgodosetts. Vi vilja också tro, att med den föreslagna utvidgningen hela kreditbehovet i många fall skall kunna täckas utan anlåtande av andra, dyrare lånekällor. I alla händelser synes man icke utan fara för bakslag kunna ytterligare tänja gränserna för den primära jordbrukskrediten.

I de flesta *yttrandena* har de sakkunnigas förslag om maximum för belåningsgränsen tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Några myndigheter hava förordat ett högre maximum, andra hava uttalat som sin uppfattning att en kraftigare höjning vore möjlig, men ej ansett sig böra påyrka en sådan höjning. Från vissa håll har föreslagits en differentiering av belåningsmaximum för jord och skog. *Mot* att en höjning för närvarande vidtages hava uttalat sig bank- och fondinspektionen, domänstyrelsen, svenska bankföreningen, skånska hypoteksföreningen, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund samt hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Göteborgs och Bohus län, Kopparbergs och Västerbottens län.

Departementschefen har i denna fråga anfört följande:

»I likhet med de sakkunniga anser jag belåningsgränsen böra göras enhetlig för jord och för skog. Med hänsyn till de föreslagna åtgärderna i och för skogsvärdets vidmakthållande och med beaktande av att dessutom belåningsvärdet för skog skall fastställas efter en försiktigare grund synes det icke vara påkallat att hålla isär de olika delarna av egendomsvärdet. Icke heller i övriga länder, där skogskredit förekommer, har man ansett sig böra härutinnan upprätthålla någon skillnad mellan jord och skog.

Jag är också ense med de sakkunniga därom att en måttlig höjning av belåningsgränsen är möjlig. Såsom från olika håll påpekats blir hypoteksföreningarnas risk ytterst beroende av huru långivningen bedrives, och det finnes ej anledning till annat än att hypoteksföreningarna alltjämt komma att förfara med den försiktighet och känsla av ansvar, som alltid hitintills kommit till synes.

Huruvida en utvidgning av krediten kommer att påverka villkoren för hypoteksbankens inlåning är en rätt ömtålig fråga och svår att förutsäga. Kom-

me en företagen höjning att medföra en, låt vara förhållandevis obetydlig försämring av inlåningsvillkoren, skulle åtgärden bli enbart till skada. I ett flertal länder, bl. a. våra grannländer, är emellertid gränsen bestämd till över 50 %, och en verkställd undersökning har visat, att vederbörande institutioners obligationer väl hävdade sin ställning såsom första klassens obligationer. En viktig förutsättning, då nu ifrågasättes en utvidgning av vårt jordbruks primärkredit, är att samtidigt åtgärder, såsom de sakkunniga föreslagit, bli vidtagna i ändamål att ytterligare stärka hypoteksinstitutionens ställning. Men även med en dylik konsolidering måste uppenbarligen ur den nu ifrågavarande synpunkten största varsamhet iakttagas. Det torde därför, hur önskvärdt det än vore att kunna i något vidare mån utsträcka primärkrediten, icke vara tillrådligt att gå längre än de sakkunniga föreslagit, utan bör man försiktigtvis stanna vid en höjning av belåningsgränsen upp till 55 % av egendomsvärdet.»

Gemensamma frågor.

Såsom tidigare berörts, hava de sakkunniga i samband med primärkreditens utvidgning genom införande av skogsbelåning och lånegränsens höjande ansett nödigt att vissa åtgärder vidtagas till förstärkande av hypoteksinstitutionens ställning, nämligen viss begränsning av obligationsutgivningen i förhållande till grundfondens storlek, ökning av grundfonden samt föreskrift om ställande av säkerhet i botteninteckning såsom obligatoriskt villkor för låns beviljande. Dessutom har föreslagits viss anordning för att göra innehavare av obligationer, vilka utgivits före de nya kreditmöjligheternas införande, oberoende av dessas användande.

Grundfond och obligations- utgivning.

I fråga om grundfonden samt förhållandet mellan denna och obligationsutgivningen hava *de sakkunniga* föreslagit, att i analogi med vad som gäller för vissa andra med statsgaranti försedda kreditanstalter hypoteksbankens utelöpande obligationer ej få vid något tillfälle uppgå till mera än tio gånger beloppet av grundfonden samt att grundfonden, nu uppgående till 30 miljoner kronor i 3 $\frac{1}{2}$ % statsobligationer, skall ökas med ytterligare 30 miljoner kronor och utgöras av 4 $\frac{1}{2}$ % statsobligationer.

Förslaget om viss relation mellan grundfonden och obligationsutgivningen har icke föranlett någon erinran i de avgivna *yttrandena*.

Rörande den ifrågasatta ökningen av grundfonden förklara *riksgäldsfullmäktige* sig ej vara övertygade om att densamma verkligen vore nödvändig, i all synnerhet som de sakkunniga bestämt hävdad den uppfattningen att en väl skött skogsbelåning enligt de föreslagna linjerna ej kunde anses mera riskabel än den nuvarande jordegendomsbelåningen. Då det emellertid måste anses vara ett riksintresse, att hypoteksinstitutionen ej finge anses bli försvagad, ville fullmäktige ej motsätta sig grundfondsförstärkningen. De ökade risker, staten skulle enligt förslaget ikläda sig, torde i själva verket vara av rent teoretisk natur. De nya obligationerna syntes böra lämnas av 4 $\frac{1}{2}$ % procentstypen, och då fonden borde bestå av obligationer av samma typ, kunde ett ombyte av de gamla obligationerna även vara motiverat.

Departementschefen har härom yttrat:

»Emot sakkunnigförslaget i denna del har jag intet att erinra. Vad särskilt angår ökning av grundfonden, så blir en sådan en given följd av att obligationer ej få utelöpa till större belopp än tio gånger grundfonden. Vid senaste årsskifte utelöpande obligationer uppgingo nämligen till över 390 miljoner kronor, och en extra ökning i detta belopp torde vara att förvänta i anledning av de vidgade kreditmöjligheterna. Av synnerlig vikt är också att grundfonden är särskilt stark i begynnelsen av den nya skogskreditens tillämpning, intill dess denna ännu oprövade kreditform hunnit växa sig in i allmänna medvetandet.»

För närvarande gäller, att lån må av hypoteksförening i allmänhet beviljas endast mot första in-teckning. Lån kunna dock beviljas mot säkerhet av in-teckning med sämre plats i prioritetsskalan, dock alltid inom halva egendoms-värdet. *De sakkunniga* hava nu föreslagit, att huvudregeln skall göras undantagslös.

**Botten-
inteckning.**

Departementschefen har icke haft något att erinra mot den föreslagna ändringen, vilken skulle innebära ett befästande av den fordran, som redan nu regelrätt iakttages i långivningen.

I och med den föreslagna utvidgningen av kreditmöjligheterna skulle den såsom pant för hypoteksbankens obligationer ställda in-teckningsstocken komma att i förmånsrätthänseende till en del ligga ovanför den gräns, som hit-tills gällt eller alltså hälften av egendomarnas jordvärde. Då innehavarna av de obligationer, som utgivits före ändringarnas genomförande, icke äro skyldiga godtaga en rubbning i beskaffenheten av den pant, som en gång till-försäkrats dem, hava *de sakkunniga* närmare utrett, huru dessa obligations-innehavare skola kunna göras oberoende av verkningar, vilka eventuellt kunna föranledas av kreditens utvidgning, samt därutinnan föreslagit, *dels* att in-teckningar av den beskaffenhet, som enligt tidigare grunder fordrats till tryggande av obligationsinnehavarnas rätt, skola vid varje tidpunkt finnas till ett belopp minst lika stort som hypoteksbankens skuld i obligatio-ner, utgivna före genomförandet av kreditens utvidgning, *dels* ock att, i hän-delse vid bankens utredning full betalning icke skulle inflyta för in-teckning, vars kapitalbelopp överstiger hälften av det fastställda beläningsvärdet å den in-tecknade egendomen med undantag av därå växande skog, innehavare av nyssnämnda äldre obligationer icke skola vara pliktiga vidkännas annan där-av föranledd förlust än sådan, som skulle hava uppkommit även om in-teck-ningens kapitalbelopp uppgått till allenast hälften av sagda värde.

**Äldre obli-
gationer.**

Emot nu föreslagna bestämmelser, vilka synts ägnade att skänka inneha-varna av de äldre obligationerna full trygghet, har *departementschefen* icke haft något att erinra.

Beträffande utredningen i övrigt får utskottet hänvisa till propositionen.

På sätt den föregående redogörelsen utvisar, har frågan om utvidgning och förbättring av den primära jordbruksfastighetskrediten sedan rätt lång tid

Utskottet.

stått på dagordningen. I denna fråga begärde 1927 års riksdag en allsidig utredning. Den uppfattning om behovet av större möjligheter till utnyttjande av den primära jordbrukskrediten, som låg till grund för riksdagens beslut, synes genom den nu föreliggande utredningen hava blivit bestyrkt. På grund av gällande tämligen snäva gränser för hypoteksinstitutionens utlåningsverksamhet har den fasta primärkrediten, enligt vad i propositionen angivna siffror utvisa, i vissa delar av landet — särskilt de skogrikare — endast kunnat tillgodogöras i relativt ringa omfattning, i följd varav jordbruksnäringen nödgats för sin kapitalanskaffning anlita andra, oförmånligare utvägar. Med hänsyn bland annat till jordbrukets minskade ekonomiska bärkraft torde det vara av vikt, att åtgärder vidtagas, varigenom den billigare och för jordbruket särskilt lämpade primärkrediten, såvitt sig göra låter utan fördyring av krediten, i ökad omfattning kommer denna näringsgren tillgodo. Beaktas bör även, att den senaste utvecklingen på jordbrukets område medfört behov av nya kapitalinvesteringar och därmed också ökat jordbrukets kreditbehov. Vid nu angivna förhållanden finner utskottet goda skäl föreligga för vidtagande av anordningar till utvidgning i lämplig omfattning av ifrågavarande kredit.

Den föreliggande sakkunnigutredningen och det därpå grundade, i propositionen framlagda förslaget har, i anslutning till vad som uttalades av 1927 års riksdag, tagit till främsta föremål frågorna om möjlighet till belåning av växande skog jämte därmed sammanhängande förhållanden samt om höjning av den för hypoteksinstitutionen procentuellt bestämda maximigränsen för egendomsbelåning.

Vad skogsbelåningen angår, delar utskottet de sakkunnigas uppfattning, att det ur såväl privatekonomisk som det allmännas synpunkt skulle vara till gagn att bereda tillgång till en ordnad, billig och fast skogskredit. Uppenbarligen är emellertid en oundgänglig förutsättning härför, att nödiga garantier kunna skapas för bevarande av skogens värde såsom pant under hela lånetiden. Då nuvarande möjligheter för kreditgivare att förhindra avverkning, som kan äventyra säkerheten för lånet, icke kunna anses innebära tillräcklig trygghet i sådant avseende, hava särskilda åtgärder föreslagits till undanröjande av detta hinder för en ordnad skogsbelåning. Berörda åtgärder gå ut på, att låntagaren i och för skogsvärdets vidmakthållande skulle förbinda sig att under erforderlig tid ställa sig till efterrättelse de bestämmelser beträffande skogens avverkning, som kunna finnas behövliga, samt att till tryggande av dessa bestämmelsers iakttagande fastställelse av desamma skulle meddelas genom en föreskrift av vederbörande skogsvårdsstyrelse, vilken jämväl skulle övervaka bestämmelsernas iakttagande. Föreskriften skulle bliva gällande oberoende av växlingar i äganderätten till den belånade egendomen och till sin verkan i stort sett likställas med föreskrift om avverkning, meddelad jämlikt gällande skogsvårdslag.

Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen, skulle de nu angivna förutsättningarna för skogsbelåningen åvägabringas genom lagstiftning, vartill förslag framlagts i särskild proposition (nr 218). Enligt vad

utskottet inhämtat, har första lagutskottet beslutat tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts i nämnda proposition framlagda förslag.

Såvitt bankoutskottet kunnat finna, skulle genom den sålunda tillstyrkta lagstiftningen skapas en grundval av sådan beskaffenhet, att därpå skulle kunna uppbyggas en ur olika synpunkter tillfredsställande skogskredit.

Enligt det till bankoutskottets prövning föreliggande förslaget skulle skogsbelåningen inordnas såsom ett led i hypoteksinstitutionens vanliga långivning. Särskild obligationsserie skulle alltså icke förekomma för den nya kreditformen. Skogsbelåningen skulle ej heller i övrigt föranleda någon organisatorisk uppdelning av institutionens verksamhet. Särskild förbindelse skulle ej erfordras för lånebelopp, grundat å skogens andel i egendomsvärdet. Till vad sålunda föreslagits i fråga om skogskreditens organisation vill utskottet giva sin anslutning. Genom en sådan lösning skulle bland annat vinnas, att den primära jordbruksfastighetskreditens organisation skulle komma även skogsbelåningen till godo.

Med avseende å belåningsunderlagets omfattning innebär det föreliggande förslaget, att kreditobjektet icke skulle, såsom tidigare ifrågasatts, begränsas till skogsmarken samt yngre skog utan att hela produktionsenheten, d. v. s. såväl skogsmarken som all därå växande skog, skulle göras till föremål för krediten. De till stöd för denna ståndpunkt anförda principiella och praktiska skälen finner utskottet för sin del övertygande.

En viktig angelägenhet vid skogsbelåningens ordnande utgör frågan om skogsvärdets fastställande. Härutinnan bygger förslaget på de vid fastighets-taxering gällande grunderna. För att stärka kreditens ställning utåt och göra värderingen enkel samt försiktigt avväga grunden för utlåningen har föreslagits, att skogsmarkens och skogens värde icke skulle få beräknas högre än till därå vid senaste taxering fastställda värden. Värderingen skulle alltså i allmänhet inskränkas till en med ledning av tillgängliga handlingar verkställd kontroll av de faktorer, vilka tillsammans grunda taxeringsvärdet. Med hänsyn till att efter senaste taxering avverkning kan hava ägt rum utöver vad som motsvarar tillväxten, skulle emellertid skyldighet stadgas för vederbörande hypoteksförening att alltid göra sig underrättad om förhållandena härutinnan.

Vad sålunda föreslagits i fråga om skogsvärdets fastställande synes utskottet ägnat att skapa möjligast enkla former för värderingen. Det vill också synas, som om vid utformande av förslaget i denna del erforderlig hänsyn tagits till det för hela jordbrukskreditinstitutionens ställning viktiga kravet på tillbörlig försiktighet vid uppskattning av låneobjektets värde.

I fråga om tillvägagångssättet för ernående av den kontroll å skogstillgången, som enligt vad nyss anförts måste ingå som ett led i värderingen, hava de sakkunniga ifrågasatt viss direkt medverkan av de hos skogsvårdsstyrelserna anställda länsskogvaktarna. Häremot hava, på sätt i propositionen närmare omförmäls, erinringar blivit framställda. Lika med departementschefen finner utskottet visst fog föreligga för dessa erinringar. Det torde därför, såsom departementschefen framhållit, böra bliva beroende av skogsvårdsstyrelsernas prövning, huruvida och under vilka former biträde från sty-

relsernas sida bör lämnas för upplysningar rörande förändringar i skogstillgången.

Förslaget innehåller vidare, att såsom obligatoriskt villkor för beviljande av kredit å skog skulle stadgas brandförsäkring av skogen. Utskottet finner detta villkor befogat såsom ett komplement till övriga föreslagna åtgärder för säkerställande av skogsplantans värde. Jämväl med tanke på vikten av att allmänhetens förtroende till obligationerna upprätthålles torde en dylik föreskrift vara ofrånkomlig.

Vad härefter angår frågan om höjning av hypoteksinstitutionens belåningsgräns har, såsom i det föregående omnämnts, tidigare ifrågasatts en höjning av denna gräns till 60 procent av egendomsvärdet. Även nu har det ansetts möjligt att utan ogynnsam inverkan på villkoren för hypoteksbankens inlåning eller nämnvärd ökning av risken för hypoteksföreningarna vidtaga viss höjning av maximigränsen för belåningen. Med hänsyn till föreliggande förhållanden har man emellertid i förslaget stannat vid en ökning av belåningsmöjligheterna upp till en maximigräns av 55 procent av egendomsvärdet. Denna maximigräns skulle å andra sidan göras enhetlig för all belåning och således tillämpas jämväl å det på skogen belöpande värdet.

Även utskottet anser för sin del en höjning av belåningsgränsen vara möjlig. Härvid torde det dock vara nödvändigt att framgå med stor försiktighet. Hänsyn måste i främsta rummet tagas till nödvändigheten att undvika en fördyring av primärkrediten. Särskilt må härutinnan bemärkas, att en utvidgning av denna kredit samtidigt skulle äga rum genom skogsbelåningens införande, varvid den högre belåningsgränsen skulle gälla för hela egendomsvärdet. Med beaktande av vad nu anförts torde enligt utskottets förmenande en större höjning än till 55 procent icke vara tillräddlig. En ökning upp till denna gräns lär dock utan risk kunna vidtagas, så mycket hellre som enligt propositionen samtidigt med belåningsgränsens höjning skulle genomföras vissa särskilda åtgärder till stärkande av hypoteksinstitutionens ställning. Utskottet finner alltså den föreslagna maximigränsen vara väl avvägd. Uppenbart är emellertid, att verkningarna av en höjning av belåningsgränsen väsentligen äro beroende på huru institutionens verksamhet handhaves och måhända i främsta rummet på belåningsvärdenas fastställande.

Vad angår nyss antydda åtgärder till ytterligare stärkande av hypoteksinstitutionens ställning, skulle dessa i främsta rummet bestå i en ökning av hypoteksbankens grundfond från 30 till 60 miljoner kronor samt i införandet av en bestämmelse, enligt vilken hypoteksbankens utelöpande obligationer icke vid något tillfälle finge överstiga tio gånger beloppet av grundfonden. Vidare skulle såsom obligatoriskt villkor för utlåning stadgas en redan nu av hypoteksföreningarna i allmänhet iakttagen regel, att vid egendomsbelåning säkerheten skulle utgöras av botteninteckning, varjämte vissa bestämmelser skulle införas beträffande bankens äldre obligationer i syfte att bibehålla nuvarande obligationsinnehavares ställning oförändrad.

Vad den föreslagna ökningen av grundfonden angår, kan det måhända ifrågasättas, huruvida en ökning av fonden till förslaget belopp kan anses ound-

gängligen erforderlig. Med hänsyn till vad nyss anförts om nödvändigheten att tillse, att allmänhetens förtroende till hypoteksinstitutionen icke genom höjningen av belåningsgränsen försvagas, har utskottet likväl ansett sig böra biträda förslaget. Vad i övrigt i nu förevarande syfte ifrågasatts har icke givit utskottet anledning till erinran.

På sätt i propositionen föreslagits torde den ifrågasatta ökningen av hypoteksbankens grundfond böra ske på sådant sätt, att banken — mot återbärande av den tidigare grundfonden — från riksgäldskontoret erhåller $4\frac{1}{2}$ procent obligationer till ett nominellt belopp av 60 miljoner kronor.

I här ej särskilt berörda delar har utskottet icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet har alltså kunnat biträda det i propositionen framlagda förslaget i dess helhet och får sålunda hemställa,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, må

I) antaga de vid propositionen fogade, här ovan intagna förslagen till förordning om ändrad lydelse av §§ 4—6, 8 och 12—15 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank och till förordning om ändrad lydelse av §§ 4, 5, 7—9, 14, 17 och 18 i förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända; samt

II) besluta, att från riksgäldskontoret skola till Sveriges allmänna hypoteksbank såsom dess grundfond, emot det att banken återbär tidigare för nämnda ändamål tillhandahållna obligationer, överlämnas svenska statens fyra och en halv procent obligationer, uppsägbara från innehavarens sida, till ett nominellt belopp av 60,000,000 kronor med rätt för banken att enligt bestämmelserna i förordningen angående banken förfoga över obligationerna.

Stockholm den 15 maj 1930.

På bankoutskottets vägnar:

C. E. SVENSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *C. E. Svensson*, *Gustafsson* i Stensholm, *Petersson* i Olovstorp, *Lindgren*, *Ström* i Lidköping*, *Berling*, *Bodin** och *Larsson* i Orbyhus;

från andra kammaren: herrar *Winkler*, *Borggren*, *Svensson* i Betingetorp*, *Wikström**, *Lovén*, *Leffler*, *Edberg* och *Andersson* i Falkenberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.